

DOI: 10.26565/2786-5312-2023-97-03

УДК 811.111'42

Морозова І. І.

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології та методики викладання іноземної мови
Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна;

e-mail: irina.i.morozova@karazin.ua;

ORCID 0000-0002-1243-7854;

GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com/citations?user=r3T0uG4AAAAJ&hl=uk>;

RESEARCHGATE: https://www.researchgate.net/profile/Iryna_Morozova2?isModalOpen=1

Вакуленко А. І.

магістр філології, ОПП «Англійська мова та
література і переклад та друга іноземна мова» факультету іноземних мов
Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна;

ORCID: 0000-0001-7829-7236

Стратегії і тактики британського парентального дискурсу: історична перспектива

Статтю присвячено вивченню вербальних та невербальних засобів реалізації стратегій і тактик парентального дискурсу представників лінгвокультурної спільноти Великої Британії XVIII та XXI ст. і встановленню змін, що їх зазнало мовлення батьківської та материнської дискурсивної особистості. Актуальність дослідження зумовлено зростаючим інтересом мовознавців до способів, у які формується комунікативна поведінка, у т.ч. в діахронії. Метою роботи є встановлення особливостей спілкування британських батьків з дітьми на матеріалі британських ігрових кінотворів, головними персонажами яких є типові представники георганської епохи (серіали "Aristocrats" та "Pride and Prejudice") і сьогодення (серіал "Broadchurch"). Об'єктом дослідження є стратегії і тактики британського парентального дискурсу відповідних століть, а предметом – вербальні та/або невербальні варіанти їх актуалізації. Провідними для дослідження є методи дискурсивного та контекстуального аналізу, які дозволили розкрити специфіку функціонування типових комунікативних стратегій і тактик в британському парентальному дискурсі, та зіставний аналіз, який сприяв виявленню змін конфігурації стратегій і тактик в мовленні батьківської та материнської дискурсивної особистості XXI ст. порівняно з мовленням батьківської та материнської дискурсивної особистості XVIII ст. Було встановлено, що в мовленні як батьківської, так і материнської дискурсивної особистості в обидва історичні періоди домінують кооперативно спрямовані стратегії із незначною тенденцією до збільшення частоти вживання, причому провідною стратегією також для обох історичних періодів є стратегія співпраці; варіюється провідна тактика – надання порад та інструкцій у XVIII ст. та обговорення у XXI ст. Конфліктно спрямовані стратегії також не демонструють ознак варіювання за гендерним та хронологічним чинниками: для обох порівнюваних століть провідною є стратегія конфлікту; домінуюча тактика для батьківської дискурсивної особистості – наказ, для материнської дискурсивної особистості – осуд/докір.

Ключові слова: батьківська дискурсивна особистість, комунікативна поведінка, материнська дискурсивна особистість, парентальний дискурс, стратегія, тактика.

1. ВСТУП

Одним із напрямків сучасних лінгвістичних студій є висвітлення особливостей тактико-стратегічного конструювання мовлення. Великий пояснювальний потенціал, на нашу думку, має історична прагмалінгвістика, яка фокусується на використанні мови в процесі комунікації крізь призму історичних текстів, тобто аналізує висловлення в їх історичному оточенні [27, с. 252]. Лінгвістичні категорії все більше розглядаються як динамічні та нечіткі, а не фіксовані та стабільні, вивчається мовленнєва взаємодія між співрозмовниками, а не одиниці мови, спостерігається постійне зміщення фокусу уваги дослідників від тексту до комунікативного обміну. Під таким кутом зору в останні десятиліття здійснено комплексний аналіз дискурсу сучасної англійської родини (а саме спілкування у межах адресантно-адресатної конфігурації чоловіків/дружин, у т.ч. крос-культурного [17], та батьків/дітей [2]), сучасного парентального дискурсу (наприклад, структурно-семантичних та прагматичних особливостей виховного впливу [8] або конфронтації [4]). Таким чином, розгляд засобів утілення комунікативної поведінки англійських батьків в історичній перспективі, що дозволяє авторам розглянути перші як можливу основу для формування сучасних засобів спілкування та порівняти їх, обумовлюють а к т у а л ь н і с т ь цієї роботи.

Об'єктом дослідження обрано стратегії і тактики британського парентального дискурсу XVIII та XXI ст., а предметом – засоби актуалізації (вербальні та невербальні) парентальних дискурсивних стратегій і тактик позитивного/негативного спрямування, вживані окремо та / чи в якості доповнення один до одного. Метою роботи є визначення особливостей застосування вербальних і невербальних засобів спілкування для реалізації стратегій і тактик позитивного і негативного спрямування з боку британських батьків у XVIII і XXI ст. Для досягнення поставленої мети в роботі поставлено та вирішено наступні завдання: 1) окреслено теоретичні підвалини дослідження (наведено релевантні для роботи поняття парентального дискурсу, дискурсивної особистості батька/матері, його/її стратегій і тактик як вербальних/невербальних засобів комунікації); 2) виокремлено засоби реалізації кооперативно та конфліктно спрямованих стратегій британського парентального дискурсу XVIII ст.; 3) описано тактики кооперативно та конфліктно спрямованих стратегій британського парентального дискурсу XXI ст.; 4) виконано порівняльний аналіз батьківських стратегій і тактик для встановлення діяхронічних змін, яких вони зазнали під впливом соціально-історичних чинників.

2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Розгляд стратегій і тактик передбачає звернення до мови як «живого» явища невідривно від її

носіїв [20; 21], проте при проведенні дискурсивних досліджень в діяхронії виникають певні складнощі щодо матеріалу для аналізу. Звернення до автентичних п'єс, написаних у попередні століття, дає можливість лінгвістам реконструювати до мовлення представників англійських лінгвокультурних спільнот певних історичних періодів (див., наприклад, [25]). Ми розглядаємо скрипти ігрових кінотворів як свого роду драматургічні джерела і використовуємо їх як матеріал дослідження. Точкою відліку обраємо другу половину XVIII ст. як період початку індустріалізації у Великій Британії, що позитивно вплинула на всі сфери життя, збільшення публічності та незначного зсуву ієрархії в соціальній сфері, особливо в родинних колах, що забезпечувало загальний нейтральний настрій у комунікації [26]. Серіали *Aristocrats* (1999), адаптація біографії представниць однієї з найвпливовіших родин часів правління Георга II, та *Pride and Prejudice* (1995) за романом Дж. Остін змальовують родину з вищого класу та сім'ю із класу джентрі відповідно. Для дотримання однорідності матеріалу дослідження мовлення батьків XXI ст. представлено вибіркою із скрипту ігрового серіалу *Broadchurch* (2013), події якого розгортаються в типовому англійському містечку. Для роботи з матеріалом нами використовувались методи дискурсивного аналізу та контекстуального аналізу; вибіркою підбір прикладів парентального дискурсу представників різних соціальних ролей, статусів і століть; та зіставний аналіз, застосований для виявлення найтипівіших стратегій і тактик дискурсу представників британської лінгвокультурної спільноти XVIII ст. та XXI ст.

Кожен дискурс як мисленнєво-комунікативна діяльність [20, с. 28] є унікальним за різного контексту та використаних із боку дискурсивних особистостей – суб'єктів вищеназваної діяльності, які грають певну соціальну роль, усвідомлюють себе у часі та просторі розгортання інтеракції та переслідують конкретну мету в комунікації [9, с. 47; 10, с. 272; 13, с. 42; 15, с. 169–170] – стратегій і тактик, де перші визначаємо як план дискурсивної поведінки, що формується на когнітивному рівні відповідно до цілей, які переслідує дискурсивна особистість, та має бути втілений на комунікативному рівні [7 с. 65; 24, с. 197], а другі – як конкретні поведінкові способи (або кроки) для втілення обраних стратегій у життя [6, с. 36]. Сукупність підібраних стратегій і тактик у будь-якому випадку впливає на хід взаємодії комунікантів, однак коли дискурс розгортається на ядерному рівні [14, с. 29; 15, с. 169], між батьками та дітьми (визначаємо його як парентальний), формування особистості останніх, зокрема дискурсивної, безпосередньо залежить від обраних спрямування та плану комунікативної поведінки батька чи матері [8; 26]. Крім того, не останню роль у специфіці розгортання дискурсу як процесу відіграють саме засоби реалізації дискурсивних стратегій і тактик,

які у широкому розумінні розрізняють як вербальні та невербальні.

Вербальні засоби спілкування визначаємо як систему знаків, яку комуніканти застосовують у мовленні для кодування, перетворення та розкодування повідомлень [3, с. 124; 16, с. 282]. Загалом засоби вербалізації поділяються на усні та письмові, однак зосередженість цього дослідження на парентальному дискурсі дозволяє сфокусуватися саме на усних, які, зі свого боку, розділяються на монологічні та діалогічні. Перші відрізняються здебільшого однією мовленнєвою діяльністю особистості, яка не передбачає відповіді від адресата повідомлення [3, с. 124]. Другі ж, навпаки, використовуються для обміну інформацією, думками або почуттями під час бесіди чи дискусії, в яких беруть участь хоча б два комуніканти [5]. Невербальні засоби спілкування відповідно представлені у системі немовних знаків, які використовують у комунікації додатково до вербальних або самостійно для доповнення чи передачі повідомлень [3, с. 125]. Вищезазначена система передбачає наявність таких категорій невербальних засобів, як: кінесичної (включає в себе жести, міміку, поставу тощо), такесичної (відповідає за дотики), екстралінгвістичної (виражається у покашлюванні чи сміху), паралінгвістичної (характеризується голосовими якостями учасника дискурсивної взаємодії, наприклад, гучністю голосу), фізіономічної (повідомлення закодоване у зовнішньому вигляді чи його елементах), проксемічної (відповідає за розташування комуніканти в просторі), а також хронемічної (особливості впливу повідомлення залежать від часу) [12, с. 162; 18, с. 281]. У межах парентального дискурсу невербальні засоби спілкування позначаються більшою експресивністю.

Отже, умови комунікації, часовий проміжок, соціокультурне тло, спрямування інтеракції (позитивне, нейтральне чи негативне) та безпосередньо комплекс дискурсивних стратегій і тактик разом із низкою обраних вербальних і невербальних засобів для максимально успішної реалізації обраних цілей з боку батька / матері впливають на процес розгортання дискурсу та його результат. Сучасна британська парентальна дискурсивна особистість відрізняється залученням конкретного комплексу засобів утілення стратегій і тактик, на специфіку вибору чи формування якого вплинули зовнішні чинники та, про що йдеться у наступному розділі, дискурс британських батьків та засоби спілкування, які ті обирали, з минулих століть, що видозмінило вже існуючу практику спілкування між батьками та дітьми.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Нами було проаналізовано 400 фрагментів комунікації британської дискурсивної особистості (батьківської та материнської), отриманих методом суцільної вибірки із скриптів ігрових кінотворів, які

зображують типове життя британської лінгвокультурної спільноти (і відповідно типове мовлення її представників) XVIII ст. та XXI ст., виокремлено домінуючі стратегії та проведено їх порівняння в діахронії.

3.1. Парентальні стратегії і тактики XVIII ст.

Згідно з аналізом родинних інтеракцій у вищезазначених серіалах, взаєморозуміння з дітьми у XVIII ст. батьки досягали за допомогою використання стратегії співпраці, що реалізували за допомогою тактик переконання, обговорення і надання порад та інструкцій [4, с. 10; 11, с. 124; 28], втілення яких у комунікації досягали за використання комплексу вербальних та невербальних засобів. У діалозі з дітьми батьки зверталися до конструкцій із граматичним часом *the Present Perfect* для демонстрації власного досвіду, використаному в якості прикладу, ступенів порівняння, повторів, щоб зробити акцент на тій чи іншій думці. Додатково батьки користувалися проксемічними невербальними засобами спілкування для створення атмосфери довіри шляхом наближення у просторі та паралінгвістичні – граючи з гучністю голосу для посилення позитивного ефекту від сказаного чи, навпаки, його нівелювання задля досягнення нейтрального настрою комунікативної взаємодії. Наприклад, герцог Ричмонд звертається до дочок з рекомендаціями стосовно майбутнього одруження:

(1) *"You mother and I are happy because I obeyed my father. We're not merely happy. We're the happiest couple in London! ... I do everything for your good, I've always have. I am the most indulgent parent in England"* [Aristocrats, Ep. 1, 00:07:21 – 00:07:31].

Стратегію втішання [1, с. 126; 4, с. 12] з тактиками угоди та акцентування уваги на значущості дитини [там само] батьки вербалізували у спонукальних чи питальних реченнях; останні також могли мати риторичний характер, та додатково підкріплювали підвищенням тону та гучності голосу, активним жестикулюванням та прямим поглядом на дитину, як наприклад вчинила місіс Беннет:

(2) *"And who is better than one of our five girls?!"* [Glares at them and her husband.] [Pride and Prejudice, Ep. 1, 00:04:31].

Якщо парентальна дискурсивна особистість схилася до конфлікту, вона зверталася до однойменної стратегії [11, с. 124; 28] і тактик наказу, приниження статусу дитини та ігнорування [4, с. 12–14; 11, с. 124; 28]. Утілення перших двох тактик відбувалося за допомогою модального дієслова *must* та конструкції *will + have to + дієслово*, заперечення, випускання членів речення, поєднання розповідної та питальної його частин, а також часткової монологізації шляхом перебивання дитини, ігнорування бажання останньої відповісти чи розмовляти з конкретною людиною, активної жестикуляції та / чи міміки, підвищення тону:

(3) [Mrs. Bennet says immediately] *"The carriage? No, indeed! You must go on horseback... Then you will have to stay the night"* [Pride and Prejudice, Ep. 1, 00:34:41 – 00:34:44].

Реалізація третьої тактики відрізнялася мінімальною вербальною відповіддю (за наявності), фізичним дистанціюванням від дитини, униканням погляду на неї, пониженням тону голосу. Проте, у прикладі нижче батько торкається руки дочки, що навпаки пом'якшує ефект:

(4) *"Not now, Jane. Not now, Lizzy."* [Mr. Bennet reaches back and touches Elizabeth's hand; he removes his hat and cloak and drops his walking stick before going into his study and closing the door.] [Pride and Prejudice, Ep. 5, 00:39:37 – 00:39:57].

3.2. Парентальні стратегії і тактики XXI ст.

У нинішньому родинні стосунки британців піддаються впливам швидкого темпу життя та насущних труднощів, однак роль батьків набагато відрізняється від тієї, що була типовою для XVIII ст., де замість авторитарного фігури батько чи матір є другом, зразком для наслідування та вихователем в одній особі; це також впливає на дискурс членів сім'ї, який хоч і не зводиться лише до позитивного спрямування, але характеризується значно вищим рівнем довіри і взаєморозуміння між комунікантами та переважно горизонтальною моделлю інтеграції [22; 23; 26]. Матеріалами для дослідження дискурсу цього періоду стали приклади дискурсу героїв ігрового серіалу *Broadchurch* (2013).

Якщо метою мисленнево-комунікативної взаємодії є досягнення порозуміння, сучасні британські батьки звертаються до вживання стратегії співпраці, яку в разі потреби парують зі стратегією втішання [1, с. 126; 4, с. 10, 12; 11, с. 124; 28] та реалізують за допомогою тактик надання порад та інструкцій, обговорення та переконання, а також акцентування уваги на значущості дитини, втілюючи їх на комунікативному рівні з використанням неформального стилю у простих реченнях, зокрема спонукальних, із випусканням підмета чи присудка – як показник високого комунікативного досвіду в комунікантів – та використанні допоміжного дієслова *will* або конструкції *to be going to* для опису запланованих дій, залучаючи мовця та слухача до спільної діяльності (маркери – особовий та присвійний займенники першої особи множини *we* та *our*). На невербальному рівні підбадьорливий тон та розташування поряд із дитиною підсилюють ефект від сказаного. Так, Еллі Міллер звертається до сина з пропозицією разом зробити ремонт у будинку, що має символізувати початок нового етапу в житті для матері та дітей:

(5) *"Come on. Right. Get some old clothes on. ... First order of business, we're gonna paint the bedroom where me and your dad used to sleep. ... We're gonna do the whole house eventually. This is ours, Tom. You, me and Fred"* [Broadchurch, S. 2, Ep. 6, 00:37:02 – 00:37:26].

Також у дискурсі батьків можна зафіксувати використання стратегії співпраці у поєднанні з новою, порівняно з XVIII ст., стратегією втішання, разом з якою залучаються тактики переконання та вибачення [4, с. 10, 12, 14; 11, с. 124; 28]. У комунікації стратегії і тактики вербалізуються у реченнях-запевненнях у теперішньому та майбутньому часах, із залученням *the Present Perfect*; додаткового підрядного речення, якому передують головне *I know that* (присудок із семою «розуміння»); конструкції «складний присудок» *I want / need you to do something*; а також звертань на ім'я. Неозвучене вибачення передається поглядом. Наприклад, Алек Харді вибачається перед донькою за те, що не приймав участі в її житті, і тим самим хоче налагодити стосунки:

(6) *"I know I've not been good at the dad thing, but I love you so much, Daze [looks into her eyes and nods]. ... I'll make more time for you. I want to be a good dad. And I want you to know – I just need you to know how loved you are. I haven't said that enough [looks away]"* [Broadchurch, S. 3, Ep. 6, 00:30:25 – 00:30:57].

Коли парентальна дискурсивна особистість не задоволена вчинками дитини та не має на меті вирішувати проблему мирним шляхом, вона звертається до стратегії конфлікту, яку найчастіше втілює за допомогою тактик осуду і докору, поєднуючи їх із тактикою диктування умов. На вербальному рівні батьки будують питальні або спонукальні речення, використовують звертання, зосереджуючи увагу дитини на собі, та конструкції наказового способу *do / don't do something*. Підвищення гучності голосу теж є характерним чинником невербального характеру. Наприклад, Марк Латимер незадоволений тим, що донька-підліток приховала від нього свої стосунки із хлопцем:

(7) *"Who's the boy I saw you with last night? And don't mess me about, Chloe, 'cos we are way beyond that in this house now."* [Broadchurch, S. 1, Ep. 5, 00:29:46 – 00:29:55].

Парентальний дискурс також може набувати негативний відтінок, коли батько чи матір застосовують стратегію вдаваного втішання з тактикою занепокоєння чи стратегію вдаваного примирення з тактикою переривання комунікації [4, с. 12, 14; 11, с. 124; 28]. Використання марних переконань з надто активною мімікою чи різка зміна теми та положення тіла, демонструють бажання дискурсивної особистості дистанціюватися від проблеми дитини та контрастують із враженням, яке перша хоче справляти. Так, коли Шерон Бішоп відвідує сина у в'язниці, вона радить йому позитивно поставитись до ситуації, що склалася:

(8) *"You've got to stay positive about this"* [Broadchurch, S. 2, Ep. 3, 00:14:45 – 00:14:47].

Коли син негативно реагує на безглузду раду, жінка швидко змінює тему:

(9) *"[Signs and sits down] How is the food?"* [Broadchurch, S. 2, Ep. 3, 00:14:52 – 00:14:59].

Таким чином спостерігаємо історично та соціально обумовлену еволюцію мовлення батьківської та материнської дискурсивної особистості – від авторитарної голови родини до рольової моделі, друга та вихователя. Загалом спілкування з дітьми видозмінюється від нейтрального до позитивно-спрямованого за винятком конфронтацій, які у XVIII ст. здебільшого виникали через порушення авторитету/статусу батьків, а у XXI ст. – через непорозуміння або розбіжності у поглядах батьків та дітей.

4. ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження встановлено, що британські батьки XVIII ст. тяжіють як до діалогічного, так і монологічного мовлення; у дискурсі як позитивного, так і негативного спрямування можна прослідкувати прояви авторитарності парентальної фігури. Згідно із кількісними підрахунками, батько частіше удається до кооперативних стратегій (62%), а саме співпраці (що реалізується через тактики надання порад та інструкцій, обговорення, переконання, прохання, похвали та запевнення), утішання (догоди та акцентування уваги на значущості дитини), примирення (із тактикою аргументації батьківської позиції). Мати як дискурсивна особистість характеризується зверненням до стратегій позитивного спрямування майже с такою ж частотністю, що й до стратегій негативного спрямування (52%). Кооперативно спрямована комунікація відбувається завдяки залученню стратегії співпраці з тактиками обговорення, надання порад та інструкцій, переконання, похвали, прохання та запевнення; стратегії утішання з тактиками угоди та акцентування уваги на значущості співрозмовника (дитини); стратегії примирення (із тактикою аргументації своєї позиції). Серед перелічених стратегій і тактик, типових для XVIII ст., як для батьківської, так і для материнської дискурсивної особистості провідною є стратегія співпраці з нащадками і тактика надання їм порад та інструкцій. Конфліктно спрямована комунікація батька та матері з дітьми (38% та 48%, відповідно) представлена стратегією

конфлікту (із тактиками осуду, докору, покарання, приниження статусу дітей, ігнорування та наказу), причому накази є найуживанішими в дискурсі обох дискурсивних особистостей.

У XXI ст. кооперативно спрямований дискурс батька як дискурсивної особистості превалює, його стратегії дорівнюють 66% нашої вибірки. До них належать наступні: співпраці (реалізуються тактиками надання порад та інструкцій, обговорення та переконання), утішання (з тактиками акцентування уваги на значущості дитини та емоційної підтримки) і примирення (її тактики – аргументації власної позиції та вибачення). Дискурс матері як дискурсивної особистості у 50% нашої вибірки представлений стратегіями позитивного спрямування із наявними в ньому стратегіями співпраці (тактика обговорення) та примирення (тактики аргументації власної позиції та вибачення). Для обох дискурсивних особистостей домінуючою, як і у XVIII ст., є стратегія співпраці (79% та 53% відповідно), проте провідна тактика змінюється, наразі це тактика обговорення. Негативно орієнтований перебіг комунікації фіксуємо в дискурсі батька у 34% вибірки, він представлений стратегіями конфлікту (із тактиками осуду/докору, диктування умов, приниження статусу дитини і (не фізичного) нападу), удаваного примирення (представлена тактикою заспокоєння), удаваного утішання (представлена тактикою переривання комунікації). Хоча досліджувана дискурсивна особистість у XXI ст. привносить нові стратегії й тактики в свій дискурс, домінуючою залишається давно вживана дискурсивна стратегія конфлікту (47% та 64% у представників чоловічої та жіночої статі). Загалом, стратегії і тактики британського парентального дискурсу демонструють тенденцію до уніфікації за гендерним чинником.

Перспективою дослідження є аналіз сполучення вербальних та невербальних засобів для реалізації стратегій і тактик позитивного / негативного спрямування з боку парентальної дискурсивної особистості в інших історичних періодах та англомовних спільнотах.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Баранова, С. В., & Проценко, О. В. (2010). Утішання у парентальному дискурсі. *Вісник Житомирського державного університету. Сер. «Філологічні науки»*, 49, 126–129.
2. Бігарі, А. А. (2006). *Дискурс сучасної англомовної сім'ї*. (Дис. канд. філол. наук). Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ.
3. Борисенко, Ю. В., & Лопушинська, О. В. (2020). *Значення вербальних та невербальних комунікацій в менеджменті*, Матеріали студентської наукової конференції Полтавської державної аграрної академії, 16–17 квітня. Полтава: РВВ ПДАА, 124–125.
4. Бровкіна, О. В. (2015). *Стратегії англомовного родинного дискурсу в ситуаціях відвертого спілкування, утішання, непорозуміння*. (Автореф. канд. філол. наук). Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харків.
5. Вербальне спілкування – Психолог. Відновлено з: <https://wkrolik.com.ua/verbalne-splukuvannya/>.
6. Іванців, О. В. (2017). Співвідношення понять «стратегія» і «тактика» в лінгвістиці. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*, 13, 34–37.
7. Кабірі, М. Х. (2018). *Самопрезентація як стратегія англомовного дискурсу*. (Дис. канд. філол. наук). Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харків.

8. Козлова, В. В. (2012). *Реалізація виховного впливу в англомовному парентальному дискурсі: структурно-семантичний та прагматичний аспекти*. (Автореф. канд. філол. наук). Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харків.
9. Монастирська, Л. В. (2019). Дискурсивна особистість у сучасній лінгвістиці. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*, 3 (39), 45–47. <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.39.3.10>.
10. Нікітіна, А. В. (2015). Дискурсна особистість як лінгводидактичне поняття. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*, 4 (51), 271–282.
11. Ніколаєнко, І. В., & Бровкіна, О. В. (2016). *Структурно-семантичні особливості англомовного парентального діалогічного дискурсу з інтерацією на рівних*. Перекладацькі інновації: матеріали VI всеукр. студент. наук.-практ. конф., 17–18 березня. Суми: Сумський державний університет, 122–125.
12. Пасинок, В. Г. (2011). Вербальні й невербальні засоби оратора. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Сер. «Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов»*, 972 (67), 161–166.
13. Пахаренко, А. В. (2020). *Дитина як авторитарна дискурсивна особистість (на матеріалі сучасної англійської мови)*. (Дис. канд. філол. наук). Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харків.
14. Скриннік, Ю. С. (2019). Дискурсивне оточення як середовище реалізації соціальних ролей. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Сер. «Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов»*, 90, 27–32. <https://doi.org/10.26565/2227-8877-2019-90-04>.
15. Солошук, Л. В. (2015). Дискурсивна особистість у світлі теорії полікодовості комунікативного процесу. *Записки з романо-германської філології*, 1 (34), 167–174.
16. Солошук, Л. В. (2005). Принцип ідентифікаційної взаємодії вербальних та невербальних компонентів комунікації в англомовному діалогічному дискурсі. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, 24, 282–286.
17. Солошук, Л. В., & Трач, Х. В. (2022). *Особливості взаємодії кінесичних, просодичних та проксемічних компонентів комунікації в міжкультурному діалогічному родинному дискурсі*, Proceedings of the XI International Scientific and Practical Conference “Innovations and prospects of world science”, 22–24 June. Vancouver: Perfect Publishing, 462–469.
18. Трушко, О. М. (2017). Сімейний дискурс: невербальні характеристики мовлення батьків (на матеріалі творів І. Франка). *Молодий вчений*, 9, 280–285.
19. Шевченко, І. С. (2013). Мовленнєвий акт і дискурс в когнітивно-прагматичному та історичному ракурсі. Л. М. Черноватий, О. А. Кальниченко, О. В. Ребрій (Ред.), *Переклад у наукових дослідженнях представників Харківської школи*. (с. 117–134). Вінниця: Нова книга.
20. Шевченко, І. С., & Морозова, О. І. (2005). Дискурс як мисленнєво-комунікативна діяльність. І. С. Шевченко (Ред.), *Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен* (с. 21–28). Харків: Константа.
21. Angermuller, J., Maingueneau, P. D., & Wodak, R. (Eds.). (2014). *The Discourse Studies Reader: Main currents in theory and analysis*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins B.V.
22. British Culture – Family — Cultural Atlas. Retrieved from: <https://culturalatlas.sbs.com.au/british-culture/british-culture-family#british-culture-family>.
23. Gender Roles in Family. Retrieved from: <https://www.prokerala.com/relationships/family/gender-roles-in-family.htm>.
24. Levy, D. (1979). Communicative goals and strategies: between discourse and syntax. *Syntax and Semantics*, 12, 183–210.
25. Shevchenko, I. (2021). *(Re)constructing impoliteness in Shakespeare's plays: a cultural linguistic approach*. The Third Cultural Linguistics International Conference (CLIC-2021). Cultural Linguistics: The Interface of Language and Cultural Conceptualisations, 16–18 June. Budapest, 103–104.
26. Social and Family Life in the Late 17th & Early 18th Centuries. Retrieved from: <https://sites.udel.edu/britlitwiki/social-and-family-life-in-the-late17th-early-18th-centuries/>.
27. Taavitsainen, I. (2015). Historical pragmatics. In D. Biber & R. Reppen (Eds.), *The Cambridge Handbook of English Corpus Linguistics* (pp. 252–268). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9781139764377.015
28. Yaremenko, Y. Strategies and tactics in English family parental discourse. Retrieved from: <https://prezi.com/xn7kxmyg-w/strategies-and-tactics-in-english-family-parental-discourse/>.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Aristocrats Episodes' Transcripts. Subs like Script. Retrieved from: <https://sublikescript.com/series/Aristocrats-204082>.
2. Pride and Prejudice 1995 Movie Script – [PDF Document]. Retrieved from: <https://fdocuments.net/document/pride-and-prejudice-1995-movie-script.html>.
3. Broadchurch Episodes' Transcripts. Subs like Script. Retrieved from: <https://sublikescript.com/series/Broadchurch-2249364>.

Стаття надійшла до редакції 02.03.2023

Стаття рекомендована до друку 28.04.2023

Iryna Morozova – PhD, Associate Professor at the Department of English Philology and Foreign Language Teaching Methods of V. N. Karazin Kharkiv National University; e-mail: irina.i.morozova@karazin.ua; ORCID 0000-0002-1243-7854; GOOGLESCHOLAR: <https://scholar.google.com/citations?user=r3T0uG4AAAAJ&hl=uk>; RESEARCHGATE: https://www.researchgate.net/profile/Iryna_Morozova?isModalOpen=1

Vakulenko Anastasia – Master of Philology, the Department of English Philology and Foreign Language Teaching Methods of V. N. Karazin Kharkiv National University; ORCID: 0000-0001-7829-7236

STRATEGIES AND TACTICS OF THE BRITISH PARENTAL DISCOURSE: HISTORICAL PERSPECTIVE

This article studies verbal and non-verbal means of implementing parental discourse strategies and tactics used by representatives of the British linguistic and cultural community of the 18th and 21st centuries and establishes the changes they underwent in the speech of the father's and the mother's discursive personality. The research is substantiated by linguists' growing interest in the ways communicative behaviour is formed, including its diachronic aspects. The research is aimed at establishing characteristic features of British parents and children's communication basing on British fiction films, whose main characters are typical representatives of the Georgian era (the series "Aristocrats" and "Pride and Prejudice") and the present ("Broadchurch"). The object of study is the strategies and tactics of the British parental discourse of the corresponding centuries, and the subject is verbal and/or non-verbal variants of their actualization. The study is based on the methods of discursive and contextual analysis, which allowed us to reveal the specifics of typical communicative strategies and tactics functioning in the British parental discourse, and comparative analysis, which contributed to identification of changes of strategies and tactics configuration in the speech of the father's and the mother's discursive personality of the 21st century compared to the speech of the father's and the mother's discursive personality of the 18th century. We claim that the speech of both the father's and the mother's discursive personality in both historical periods is dominated by cooperative strategies with a tendency to a moderate increase in the frequency of use, with the leading strategy for both historical periods being that of cooperation; the leading tactics vary – providing advice and instructions in the 18th century and discussion in the 21st century. Confrontation strategies do not significantly vary in terms of gender and chronological factors either: for both centuries under study, the conflict strategy is the leading one; the dominant tactics for the father's discursive personality is order, for the mother's discursive personality it is condemnation/reproach.

Keywords: *communicative behaviour, father's discursive personality, mother's discursive personality, parental discourse, strategy, tactics.*

REFERENCES

- Baranova, S. V., & Prochenko, O. V. (2010). Utishannya u parental'nomu dyskursi [Consolation in Parental Discourse]. *Visnyk Zhytomyr'skogo derzhavnogo universytetu. Ser. «Filologichni nauky» [Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Philological Sciences]*, 49, 126–129. (in Ukrainian)
- Bigari, A. A. (2006). *Dyskurs suchasnoyi anglomovnoyi simyi*. (Dys. kand. filol. nauk). [Discourse of the Modern English-speaking Family (Philology PhD thesis)]. Kyiv's'kyj nacional'nyj universytet imeni Tarasa Shevchenka, Kyiv. (in Ukrainian)
- Bory'senko, Yu. V., & Lopushyn's'ka, O. V. (2020). *Znachennya verbal'nyh ta neverbal'nyh komunikacij v menedzhmenti [The Importance of Verbal and Non-Verbal Communication in Management]*, Proc. of sci. conf. of students of Poltava Agricultural Academy, 16–17 Apr. Poltava: RVV PDAA, 124–125. (in Ukrainian)
- Brovkina, O. V. (2015). *Strategiyi anglomovnogo rodynnogo dyskursu v sytuacijah vidvertogo spilkuvannya, utishannya, neporozuminnya*. (Avtoref. kand. filol. nauk) [Strategies of the English Family Discourse in the Situations of Frank Communication, Consolation, Misunderstanding (Philology PhD thesis synopsis)]. Kharkiv's'kyj nacional'nyj universytet imeni V. N. Karazina, Kharkiv. (in Ukrainian)
- Verbal'ne spilkuvannya – Psy'holog [Verbal Communication – Psychologist]. Retrieved from: <https://wkrolik.com.ua/verbalne-spilkuvannya/>. (in Ukrainian)
- Ivanciv, O. V. (2017). Spivvidnoshennya ponyat' «strategiya» i «takyka» v lingvistyci [The Correlation of Notions "Strategy" and "Tactic" in Linguistics]. *Aktual'ni problemy filologiyi ta perekladoznavstva [Current Issues of Linguistics and Translation Studies]*, 13, 34–37. (in Ukrainian)
- Kabiri, M. X. (2018). *Samoprezentaciya yak strategiya anglomovnogo dy'skursu*. (Dys. kand. filol. nauk) [Self-Presentation as a Strategy of the English-Language Discourse (Philology PhD thesis)]. Kharkiv's'kyj nacional'nyj universytet imeni V. N. Karazina, Kharkiv. (in Ukrainian)
- Kozlova, V. V. (2012). *Realizaciya vyhovnogo vplyvu v anglomovnomu parental'nomu dyskursi: strukturno-semantychnyj ta pragmatychnyj aspekty*. (Avtoref. kand. filol. nauk) [Realization of the Educational Impact in the English Parental Discourse: Structural, Semantic and Pragmatic Aspects (Philology PhD thesis synopsis)]. Kharkiv's'kyj nacional'nyj universytet imeni V. N. Karazina, Kharkiv. (in Ukrainian)
- Monastyr'ova, L. V. (2019). *Dyskursyvna osobystist' u suchasnij lingvistyci [The concept of discourse identity in modern linguistics]*. *Naukovyj visnyk Mizhnarodnogo gumanitarnogo universytetu. Seriya «Filologiya» [International Humanitarian University Herald. Philology]*, 3 (39), 45–47. <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.39.3.10>. (in Ukrainian)

- Nikitina, A. V. (2015). Dyskursna osobystist` yak lingvodydaktychne ponyattya [The Discourse Personality as a Language Didactic Notion]. *Naukovyy visnyk Mykolayivs`kogo nacional`nogo universytetu imeni V. O. Sukhomlyns`kogoю Pedagogichni nauky [Scientific Bulletin of V. O. Sukhomlynskyi Mykolaiv National University. Pedagogical Sciences]*, 4 (51), 271–282. (in Ukrainian)
- Nikolayenko, I. V., & Brovkina, O. V. (2016). *Strukturno-semantychni osoblyvosti angломovnogo parentalnogo dialogichnogo dyskursu z interakciyeyu na rivnyh [Structural and Semantic Characteristics of English Parental Dialogue Discourse of Peer-like Interaction]*. Translation Innovations: Proc. of the VI Ukr. students' sci.-pract. conf., 16–17 March. Sumy: Sum'skyj derzhavnyj universytet, 122–125 (in Ukrainian)
- Pasynok, V. G. (2011). Verbal`ni j neverbalni zasoby oratora [Verbal and non-verbal means of the public speaker]. *Visnyk Kharkivs`kogo naczionalnogo universytetu imeni V.N. Karazina. Ser. "Romano-germans`ka filologiya. Metodyka vykladannya inozemnyh mov" [The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Romance and Germanic Philology. Methods of Foreign Language Teaching]*, 972(67), 161–166. (in Ukrainian)
- Paharenko, A. V. (2020). *Dytyna yak avtorytarna dyskursyvna osobystist` (na materialy suchasnoyi anglijs`koyi movy)*. (Dys. kand. filol. nauk) [Child as an authoritarian discursive personality (based on the modern English language) (Philology PhD thesis)]. Kharkivs`kyj nacional`nyj universytet imeni V. N. Karazina, Kharkiv. (in Ukrainian)
- Skrynnik, Yu. S. (2019). Dyskursyvne otocennya yak seredovyshe realizaciyi socialnyh rolej [Discursive environment as a medium for the social roles realization]. *Visnyk Kharkivs`kogo naczionalnogo universytetu imeni V.N. Karazina. Ser. "Inozemna filologiya. Metodyka vykladannya inozemnyh mov" [The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Foreign Philology. Methods of Foreign Language Teaching]*, 90, 27–32. <https://doi.org/10.26565/2227-8877-2019-90-04>. (in Ukrainian)
- Soloshchuk, L. V. (2015). Dyskursyvna osobystist` u svitli teoriiy polikodovosti komunikatyvnogo procesu [The Discursive Personality within the Frames of the Theory of Policode Nature of the Communicative Process]. *Zapysky z romano-germans`koyi filologiyi [Writings in Romance-Germanic Philology]*, 1 (34), 167–174. (in Ukrainian)
- Soloshchuk, L. V. (2005). Pryncyp identyfikacijnoyi vzayemodiyi verbal`nyh ta neverbal`nyh komponentiv komunikaciyi v angломovnomu dialogichnomu dyskursi [The principle of identification interaction between verbal and non-verbal components of communication in the English dialogic discourse]. *Visnyk Zhytomys`kogo derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka [Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Philological Sciences]*, 24, 282–286. (in Ukrainian)
- Soloshchuk, L. V., & Trach, X. V. (2022). Osoblyvosti vzayemodiyi kinesychnykh, prosodychnykh ta proksemichnykh komponentiv komunikaciyi v mizhkulturnomu dialogichnomu rodynnomu dyskursi [Characteristic Features of Interaction of Kinesic, Prosodic, and Proxemic Components of Communication in Intercultural Dialogic Family Discourse], Proceedings of the XI International Scientific and Practical Conference "Innovations and prospects of world science", 22-24 June. Vancouver: Perfect Publishing, 462–469. (in Ukrainian)
- Trumko, O. M. (2017). Simejnyj dyskurs: neverbal`ni harakterystyky movlennya batkiv (na materialy tvoriv I. Franka) [Family Discourse: Non-Verbal Characteristics of Parents' Speech (Based on Material of Compositions of I. Franko)]. *Molodyj vchenyj [Young Scientist]*, 9, 280–285. (in Ukrainian)
- Shevchenko, I. S. (2013). Movlennyevyj akt i dyskurs v kognityvno-pragmatychnomu ta istorychnomu rakursi [Speech Act and Discourse from Cognitive-Pragmatic and Historical Perspective]. In L. M. Chernovatyj, O. A. Kal`nychenko, O. V. Rebrii (Eds.), *Pereklad u naukovykh doslidzhennyah predstavnykiv Kharkivs`koyi shkoly [Translation in Studies of the Kharkiv School Scholars]* (pp. 117–134). Vinnytsia : Nova Knyha. (in Ukrainian)
- Shevchenko, I. S., & Morozova, O. I. (2005). Dyskurs yak myslennyevo-komunikatyvna diyalnist` [Discourse as Cognitive-Communicative Activity]. In I. S. Shevchenko (Ed.), *Dyskurs yak kognityvno-komunikatyvnyj fenomen [Discourse as Cognitive-Communicative Phenomenon]* (pp. 21–28). Kharkiv: Konstanta. (in Ukrainian)
- Angermuller, J., Maingueneau, P. D., & Wodak, R. (Eds.). (2014). *The Discourse Studies Reader : Main currents in theory and analysis*. Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins B.V.
- British Culture – Family — Cultural Atlas. Retrieved from: <https://culturalatlas.sbs.com.au/british-culture/british-culture-family#british-culture-family>.
- Gender Roles in Family. Retrieved from: <https://www.prokerala.com/relationships/family/gender-roles-in-family.htm>.
- Levy, D. (1979). Communicative goals and strategies: between discourse and syntax. *Syntax and Semantics*, 12, 183–210.
- Shevchenko, I. (2021). *(Re)constructing impoliteness in Shakespeare's plays: a cultural linguistic approach*. The Third Cultural Linguistics International Conference (CLIC-2021). Cultural Linguistics: The Interface of Language and Cultural Conceptualisations, 16-18 June. Budapest, 103–104.
- Social and Family Life in the Late 17th & Early 18th Centuries. Retrieved from: <https://sites.udel.edu/britlitwiki/social-and-family-life-in-the-late17th-early-18th-centuries/>.
- Taavitsainen, I. (2015). Historical pragmatics. In D. Biber & R. Reppen (Eds.), *The Cambridge Handbook of English Corpus Linguistics* (pp. 252-268). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9781139764377.015
- Yarenenko, Y. Strategies and tactics in English family parental discourse. Retrieved from: <https://prezi.com/xn7kxbxmyg-w/strategies-and-tactics-in-english-family-parental-discourse/>.

The article was received by the editors 02.03.2023

The article is recommended for printing 28.04.2023